

“SINÄ OLIT LAATIKOSSA SAARNAAMASSA

- MINÄ NUOLIN POSTIMERKKEJÄ.”

- haastateltavana nuori musta elokuvantekijä Erik Knight

Erik Knight, New Yorkista kotoisin oleva nuori 22-vuotias musta elokuvaohjaaja, esittäytyi Amiens'n festivaaliyleisölle mielenkiintoisella kokeellisella lyhytelokuvallaan *Baobab* (1989), joka mm. tarkastelee kahdesta eri kulttuurista muodostuvaa identiteettiä eräänlaisena pelinä eri vaikutteiden kesken. Puusta, jolla kasvaa tavallaan juuret kahteen suuntaan (sekä maan alle että latvasta ylöspäin), nimensä saaneen *Baobabin* lisäksi Knight on tehnyt mm. New Yorkin yöstä kokeellisen animaation *Bubblin'* sekä maskuliinisuuden myyteillä leikkivän ja kotielokuvia hyödyntävän videon *JP - 4* (1988). Näiden ohella hän on hankkinut ammattikokemusta mm. Spike Leen *Do the Right Thingin* sekä tämän valmistella olevan jazzpohjaisen elokuvan *Variations on the Mo' Better Blues* tuotantoassistenttina.

Täällä esitetyssä elokuvassasi *Baobabissa* vaikuttaa sen muodon kokeellisuuden ohella keskeiseltä kahdesta eri kulttuurista peräisin olevan identiteettisi tarkastelu?

Baobab on tietysti kokeellinen, mutta se myös kokosi tosiaankin yhteen sen, miten olen viime aikoina kokenut taustastani. Kumpikaan vanhemmistani ei ole alun perin Yhdysvalloista, molemmat imigroituiivat tänne 1960-luvun alussa: äitini on Norjasta ja isäni Barbadoselta. Vanhempani tapasivat kun, mm. kansalaisoikeusliike oli saavuttamassa huippunsa ja Yhdysvalloissa oli voimakkaita ja näkyviä protesteja. Tuolloin myös mustien ja valkoisten henkilökohtaisia suhteita leimasi koko kulttuurin jännittyneisyys, mutta jotenkin vanhempani onnistuivat löytämään toisensa - huolimatta siis siitä että äitini oli valkoinen ja isäni musta.

Yhdysvalloissa olen melkein kummajainen: olen kahdesta kulttuurista ja tavallaan en ole kumpakaan. Ihmiset näkevät minut ja kuulevat mustien aksenttini, jolloin he reagoivat minuun välittömästi mustana, ja koen itse asiassa itsekin olevani musta amerikkalainen.

Baobabia varten tein paljon sosiologista, psykologista ja filosofista tutkimusta lapsista, joiden vanhemmat ovat eri rotua. Tätä materiaalia oli yllättävän vähän. Huomattavasti enemmän löysin esimerkiksi tietoa lapsista, joiden isä ja äiti edustivat eri uskontoja, mikä ei tietystikään ole sama asia, koska uskonto ei näy heti päälle... Halusin poimia kaikesta tästä materiaalista laajemmat kysymykset ja näin syntyi *Baobab*.

Mille yleisölle teet elokuviasi? Sinullahan on tavallaan kaksi taustayhteisöä, joiden välissä liikut.

Ensinnäkin tein *Baobabin* itselleni: nautin sen teosta ja se oli minulle jonkinlaista terapiaa, mahdollisuus yrittää ymmärtää itseäni paremmin. Toisaalta tein sen lapsille, joilla on samanlainen tausta kuin minulla, sekä muille ihmisille, jotka ovat kosketuksissa rotujen välisiin suhteisiin liittyvien kysymysten kanssa.

Samalla tein elokuvani ennen kaikkea Yhdysvaltain pohjoisvaltiossa asuvana mustana, jonka vanhemmat tulevat eri kulttuureista. Elokuvani puhuttelee ihmisiä, jotka saavat kokea pohjoisvaltioissamme tyypillisiä peiteltyjä ennakkoluuloja - eteläosissa ennakkoluulot ovat ymmärtääkseni näkyvämpiä ja tiedät tavallaan välittömästi, mikä on asemasi suhteessa muihin ihmisiin.

Teit *Baobabin* siis mustan elokuvan kontekstissa?

Kyllä. Katsoessaan minua ihmiset näkevät minut heti mustana, ja pidin tärkeänä käsitellä tätä nimeämistäni Yhdysvalloissa....

Minkälaisia mahdollisuuksia Yhdysvalloissa on löytää rahoitusta tällaiselle mustien riippumattomalle elokuvalle?

Käsitteäkseni se on ollut ja on edelleen hyvin vaikeaa. Eräät tuottajat ja levittäjät pelkäävät, etteivät he saisi tarpeeksi suurta yleisöä. Ihmiset ajattelevat yhä, että jos musta tekee elokuvan, niin vain mustat menevät katomaan sitä. Yhdysvalloissa, joissa suurin osa ihmisistä on valkoisia, vastaavasti myös suurin osa elokuvien katsojista on valkoisia. Tästä tuottajat valitettavasti päättävät mustien tekemien elokuvien puhuttelevan vain mustaa yleisöä ja mm. tämän vuoksi he pelkäävät rahoittamaan sitä elokuvia.

Toinen syy tähän yleisön jakautumiseen on lienee se, että suurin osa elokuvista on perinteisesti tehty valkoiselle yleisölle.

Kyllä, täsmälleen, esimerkiksi sankarit ovat aina valkoisia liikutaan sitten lännessä tai avaruudessa. Luulen kuitenkin, että sellaiset mustat elokuvantekijät kuin **Spike Lee** tai **Robert Townsend** ovat

Erik Hamilton Knight: *Baobab* (USA, 1989)
 Kuva: Lisa Leone

nykyään avanneet ovia hieman enemmän. *Do The Right Thing* sai laajan valkoisen yleisön ja sitä mm. näytettiin New Yorkin pääteattereissa eikä taide-elokuvateattereissa. Lisäksi se sai paljon julkisuutta, Spike Leetä haastateltiin kaikilla televisio- ja radioasemilla. Samaan aikaan jotkut toisaalta väitivät *Do the Right Thingin* nostattavan rotumellakoita, mikä oli täysin naurettavaa. Katsojilla oli elokuvasta hyvin erilaisia mielipiteitä, mutta se ei todellakaan olisi voinut aloittaa rotumellakoita tai mitään sellaista. Ainoa syy minkä takia mellakat syttyvät, on että ihmiset ovat tyytymättömiä oloihinsa - mellakoita ei syty yhdestä elokuvasta.

Minulla on sellainen vaikutelma, että tästä mustasta riippumattomasta elokuvasta suuri osa, ehkä jopa pääosa, on ollut komedioita. Tämä johtunee ainakin siitä, että komedia antaa mahdollisuuden rentoutua ja nauraa mukana, valkoiset ja mustat samassa yleisössä. Tuottajat ja levittäjät ovat toisaalta myös hieman varuillaan, jopa peloissaan, ottaa tuotettavaksi tai levitettäväksi elokuvia, jotka ovat vakavampia, koskettavat voimakkaita ja tärkeitä kysymyksiä. He pelkäävät, että tällaiset elokuvat pelottaisivat ihmiset katsomoista. Tämän vuoksi arvostan Spike Leetä äärettömästi: *Do the Right Thing* oli hyvin hauska ja viihdyttävä, ja silti se sai ihmiset ajattelemaan hyvin voimakkaasti vakavampia asioita, kuten rasismia.

Onko mustien vaikea saada elokuviaan levitykseen?

Toivon mukaan asiat ovat paranemassa tässäkin suhteessa ja enemmän elokuvia pääsee levitykseen. Näyttää kuin meidän elokuvamme ja muu kulttuurimme olisivat muuttumassa jonkinlaiseksi muodiksi. Tämä tietäisi sitä, että useimmat mustat elokuvantekijät pääsisivät esille, mutta en pidä ajatuksesta olla muoti, trendi.

Tähän liittyy usein myös se ongelma, että yksittäinen musta elokuvantekijä joutuu esimerkiksi tällaisilla festivaaleilla edustamaan koko mustaa riippumatonta elokuvaa. En pidä tällaista kovin mielekkäänä varsinkin, kun se kohdistuu Spike Leehen. Hänestä on julkisuudessa tehty eräänlainen koko mustan amerikkalaisen elokuvan puhemies. Hän on tehnyt hyvää työtä, mutta hän ei puhu kaikkien puolesta. Ollaksemme kohtuullisia ja rehellisiä, on myös monia muita mielipiteitä kuin hänen; ihmisten pitäisi kuunnella ja katsoa tarkemmin saadakseen erilaisia mielipiteitä - erityisesti myös naisten mielipiteitä.

Kuitenkin uskon tai ainakin toivon mustien elokuvantekijöiden tilanteen olevan paranemassa. En voisi olla täällä keskustelemassa kanssasi ja kertomassa, että asiat ovat todella huonosti etkä koskaan pääse mihinkään, ellei asemassamme olisi tapahtunut muutoksia. Tulevaisuudessa näemme vielä paljon enemmän mustien tekemiä elokuvia. Yhdysvalloissa on hyvin monia erittäin lahjakkaita mustia elokuvantekijöitä, joille ei ole valitettavasti annettu tilaisuutta todella näyttää, mitä he osaavat. Tarkoitankin tällä myös ihmisiä, jotka ovat työskennelleet jo vuosia ei vain pitkän elokuvan vaan myös esimerkiksi dokumentin, kokeellisen elokuvan ja animaation parissa. Toisaalta tietystä mielessä haluaisin, että ihmiset eivät menisi katsomaan mustien amerikkalaisten elokuvia vaan elokuvia.

Käsitteeseen 'musta elokuva' liittyvä paradoksi näkyy myös tällaisilla festivaaleilla, joiden tärkeyttä ei voi silti mitenkään aliarvioida. Täällä meillä on mustien elokuvaa, Kolmannen maailman elokuvaa, latinalaisamerikkalaista elokuvaa, naiselokuvaa... ja "elokuvaa". Meillä on kaikki nämä "nimetyt" jostain keskuksesta erilaisiksi erotetut elokuvantekijät ja sitten meillä on "normaaleja" elokuvantekijöitä, jotka ovat itse asiassa usein valkoisia miehiä - sitä ei vain mainita.

Kyllä, valkoisia, yleensä 25 - 40 vuotiaita miehiä. Muut opettelevat vielä. Tämä on tietysti paradoksi. OK meillä on nämä festivaalit, jotka keskittyvät johonkin ja esimerkiksi mustat elokuvantekijät, afrikkalaiset tai latinalaisamerikkalaiset kerääntyvät yhteen, mikä on hyvin tärkeää. Jossain vaiheessa täytyy kuitenkin laajentua niin, että menet katsomaan elokuvia. Elokuvat tietysti tulevat tietyn kulttuurin näkökulmasta, ja olisi hauska nähdä kaikista eri paikoista tulevia elokuvia tarvitsematta nimetä niitä. Paradoksilla on tässä tapauksessa eri puolia, koska toisaalta elokuvantekijät, kuten minä, ovat hyvin ylpeitä omasta taustastaan ja perinteestään. Se menee siis molempiin suuntiin, ja on siksi hyvin vaikeaa.

Tähän liittyy toisaalta myös mustien femi-

nistien kritiikki, jonka mukaan musta tarkoittaa käytännössä mustaa miestä...

Kyllä, kun puhumme mustasta amerikkalaisesta elokuvasta, puhumme useimmiten mustien miesten tekemästä elokuvasta. Tähän liittyy mustien kansalaisoikeusliikkeen ideologia: jotkut ihmiset olivat ja ovat yhä sitä mieltä, että meidän olisi ensin vaikutettava koko rotuun, edistettävä sen asiaa - ja usein ihmiset, jotka puhuvat tällaisessa tapauksessa, kuten missä tahansa muualla, ovat miehiä. Naiset tekevät todella paljon työtä julkisivun takana, mutta he eivät pääse puhumaan koko liikkeen edestä. Tämä on vaikea asia. Monet miehet sanovat naisille: "Älkää luoko ristiriitoja mustan Amerikan sisällä, vaan työskennelkää kanssamme." Tiettyyn pisteeseen asti olen tästä samaa mieltä, mutta toisaalta haluan ko-

riaa erilaisten keskustelutilaisuuksien, seminaarien ja elokuvasarjojen kautta. Sitten on tietysti monia elokuvakollektiiveja, jotka eivät ole spesifisti mustien elokuvaan erikoistuneita. Keskeisin on kuitenkin Black Filmmakers Foundation. Heillä on esimerkiksi ohjaajille ja käsikirjoittajille tarkoitettuja tilaisuuksia, joihin voit viedä töitäsi näytteille saadaksesi palautetta niistä ja voidaksesi keskustella niistä. Lisäksi Black Filmmakers Foundation voi auttaa rahan saannissa. Järjestö muodostaa siis eräänlaisen mustan Amerikan elokuvantekijöiden ja elokuvateollisuuden välisen linkin.

Lopuksi haluaisin vielä lyhyesti kysyä mielipidettäsi mustista Hollywood-kontekstissa työskentelevistä näyttelijöistä, kuten Eddie Murphystä, jota mm. Spike Lee on kritisoinut varsin hana-kasti. Mitä mieltä sinä olet näiden ihmisten merkityksestä?

Ymmärrän Spike Leen näkökulman ja kannatan sitä osittain. Luulen Spike Leen argumentin koskevan paljolti mustien elokuvantekijöiden palkkaamista, useamman palkkaamista siis. Spike Lee ei itse ole tärkeä elokuvakulttuurillemme vain sen vuoksi, että Spike Lee - kuten hän itse korostaa - tekee elokuvia mustille mustista, vaan myös siksi että hän palkkaa mustia työskentelemään elokuvissaan. Tämä on hyvin vaikeaa, sillä monissa ammattiyhdistyksissä ei itse asiassa ole niin monia mustia. Spike Lee sopiikin ammattiyhdistysten kanssa, että hän kouluttaa palkkaamansa ihmiset samalla, kun hän tekee elokuvaansa. Sen jälkeen nämä voivat mennä kokeisiin, jotka heidän on läpäistävä päästäkseen ammattiyhdistykseen. Näin saamme useampia mustia ammattiyhdistyksiin. Tämä, että hän todella auttaa nuoria mukaan elokuvateollisuuteen (aloitin itsekkin hänen kanssaan), on tärkeä osa Spike Leen työskentelyä, ja se on mielestäni silti turhan usein sivutettu medioissa.

Eddie Murphysuhteen taas olen siis jossain mielessä Spike Leen kanssa samaa mieltä... Eddie Murphy on niin iso tähti, että hän voisi käyttää enemmän valtaansa. Otta hänen elokuviinsa palkattaisiin enemmän mustia elokuvantekijöitä, niin kameran eteen kuin sen taaksekin...

Aivan lopuksi vielä omat tulevaisuudensuunnitelmasi?

Tällä hetkellä työskentelen eri produktionissa: muutamien musiikkivideon parissa, Spike Leen uudessa elokuvassa, aids-elokuvaprojektissa. Teen siis edelleen hyvin monenlaisia töitä elokuvan parissa... Seuraava projektini on tämä eräänlainen "New York at Night", kokeellinen puolen tunnin projekti auringonnoususta sen laskuun, jossa kaupunki on itse henkilönä.

Haastattelijana **Martti Lahti**

Erik Hamilton Knight
Kuva: Martti Lahti

rosta, että jokaisen on edettävä myös henkilökohtaisesti, yksilönä. Haluaisinkin nähdä paljon enemmän mustien naisten näkökulmasta tehtyjä töitä, sellaisia kuin brittien *The Passion of Remembrance* (1986). Mustat brittifeministit todella puhuvat voimakkaasti esimerkiksi juuri joutumisestaan työskentelemään vain julkisivun takana. Elokuvassa on yksi lause, josta todella pidin. En muista sitä aivan tarkkaan, mutta se kuului jotenkin seuraavasti (musta nainen mustalle miehelle): "Sinä olit - laatikossa saarnaamassa; minä nuolin postimerkkejä." Tämän tyyppinen konsepti siis miellyttää minua näissä elokuvissa, ja pidän sitä tärkeänä.

The Passion of Remembrancehan on yhden brittien mustista kollektiiveista Sankofa Film & Videon tuottama. Onko teillä Yhdysvalloissa vastaavia kollektiiveja?

Kyllä. Meillä on Black Filmmakers Foundation, joka vietti kymmenvuotisjuhliansa viime kesänä ja joka on mm. nostanut esille mustien elokuvan histo-